

21 maart

Mijn Oma Oud Verzetsstrijdster

Gelauwerd en bedroefd

Algemeen Dagblad 2004-08-14

Ieder jaar is ze erbij, behalve dit keer. Intimidaties en verdeeldheid onder Molukkers, houdt Costavina Ayal (78) op 15 augustus thuis. Geen kranslegging voor haar bij het indisch Monument in Den Haag. In stilte herdenkt de oudverzetsstrijdster de slachtoffers van de drie jaar durende japanse bezetting van Nederlands-Indië.

DOOR GRISELDA MOLEMANS

Costavina Ayal: Alleen respect, liefde en begrip kunnen vrede brengen. FOTO COR DE KOCK De oorlog in Indië mag niet vergeten worden. Het is een verschrikkelijke tijd geweest voor Nederlandse mensen, Indische Nederlanders, Molukkers, Indo-Afrikanen, kortom iedereen die de Nederlandse regering steunde. Pas de laatste jaren groeit het besef dat de oorlog in Indië op 15 augustus werd beëindigd en niet op 5 mei zoals in Nederland. Zoveel repatrianten die na de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië gedwongen naar Nederland zijn gekomen hebben jarenlang hun verhaal niet kunnen vertellen omdat er geen begrip of aandacht voor was. Ik heb het al vaker gezegd, maar zeg het nogmaals: 'Alleen respect, liefde en begrip kunnen vrede brengen.' In haar knusse woning in Ridderkerk zet de oud-verzetstrijdster Costavina Ayal het belang van herdenken uiteen. Verdrietig dat ze er niet bij kan zijn om voor het eerst in de geschiedenis een krans te leggen voor alle Molukkers. Maar ze wil het niet op haar geweten hebben dat er morgen tijdens de herdenking relletjes uit zouden kunne breken omdat een klein deel van de Molukkers vindt, om niet te begrijpen redenen, dat daarmee het RMS-ideaal zou worden verkwanseld. Costavina, roepnaam Coosje, is geboren in het kustdorp Titawai op het specerij eiland Nusalaut in de Bandazee. Ze is de oudste dochter van een timmerman en huisvrouw en groeit op met haar drie broers en twee zusjes. Haar jonge leventje verandert op slag wanneer een broer van haar moeder met diens echtgenote vanuit Manokwari, de eerste Nederlandse gouvernementspost op Nederlands Nieuw-Guinea, op bezoek komt. Het Molukse echtpaar Nahuwae is kinderloos en wil Costavina graag adopteren. In Manokwari leeft Coosje in een kleine, overzichtelijke gemeenschap van Nederlandse, Indische en 'gelijkgestelde families die de bovenlaag van de lokale samenleving vormen.

Oud-verzetsstrijdster Costavina Ayal herdenkt slachtoffers in Indië in stilte

Ze bezoekt de huishoudschool wanneer rond 10 maart 1942 het bericht van de Japanse invasie op Java Manokwari bereikt. Ik ging gewoon naar school, maar inmiddels wisten we dat het KNIL gecapituleerd had. Contact met het KNIL-hoofdkwartier op Java was niet meer mogelijk. Vlak vóór de capitulatie had mijn oom van hoge militairen de opdracht gekregen om voedsel, munitie en kleding naar de jungle te brengen. Hij heeft toen drie bivaks ingericht voor een groep van 62 KNIL-militairen die de binnenlanden van Nieuw-Guinea zouden intrekken wanneer de Japanners binnen zouden vallen. De situatie werd steeds

dreigender en ik ben met mijn oom en tante vertrokken. De school was inmiddels dicht en de hele stad was zich aan het voorbereiden in afwachting van het Japanse leger. Toen de Japanners op 12 april 1942 met een vloot van zo'n honderd schepen de haven van Manokwari binnenkwamen, waren wij al in de jungle. Daar hadden we tenminste een kans om te overleven, in Manokwari niet."

Na een week lopen bereikt de groep het hoofdbivak bij Waserawi, een klein Papoea dorp. Vlakbij is een bestuurshuis waar Coosje met haar oom en tante verblijft, bewaakt door twee Papoea-soldaten. -Mijn tante en ik bleven in dat huis, terwijl mijn oom elke dag naar het bivak ging om met de kapitein en de soldaten patrouille te lopen. overdag was er niemand, behalve de soldaten die malaria of dysenterie hadden. Een kleine groep militairen ging steeds terug naar Manokwari om wraakacties uit te voeren. Ze overvielen dan een bivak van de Japanners en maakten eten en kleding buit. Zo heb ik van hen mannenkleding gekregen die ik sindsdien droeg. Een aantal van hen was nog geen achttien jaar en is uiteindelijk door de Japanners omgebracht.- Lang kan de overgebleven groep niet in Waserawi blijven, omdat Papoea's de verblijfplaats van de groep Nederlanders aan de Japanners verraden in ruil voor voedsel en geld.

De groep trekt verder de jungle in en slaat om de drie dagen een nieuw bivak op. Als een volleerd militair legt Coosje elke dag bewapend en bepakt een traject af door oerwoud en moerassen die vergeven zijn van bloedzuigers. Het stukje groene zeep dat ze bij zich heeft brengt uitkomst: wanneer er een bloedzuiger zich op haar huid nestelt wrijft ze net zolang met de groene zeep totdat hij loslaat. Het stukje zeep wordt alsmaar kleiner, de munitie en rantsoenen raken op en de omstandigheden worden steeds penibeler. "Elke ochtend kregen we een kleine portie rijst. Door uitputting en ondervoeding was ik heel vaak ziek. Ik had dysenterie, malaria en beri-beri en ben bijna doodgegaan door diarree. De medicijnvoorraad die we de jungle in hadden meegenomen was inmiddels op, maar hoe ziek ik ook was, ik moest met de groep mee."

Haar geloof in God biedt soelaas. "Elke avond bad ik tot God. Ik had een bijbel bij me die altijd onder mijn hoofdkussen - lag. Mijn oom en ik waren de enigen die in de bijbel lazen en tot God baden. Het geloof heeft me in die vreselijke periode gered. Ik was zo ziek dat ik moest worden achtergelaten. Ik had al enkele da en niet meer gegeten of gedronken en kon niet meer lopen omdat mijn benen door hongeroedeem waren opgezwollen. Om te voorkomen dat ik levend m handen van de Japanners zou vallen wilde één van de militairen me doodschieten. Mijn oom heeft toen ingegrepen en is naar Ambonees gebruik samen met me gaan bidden."

Terwijl de groep vooruit loopt, knielt Coosje naast haar oom. Hij sprenkelt water uit de veldfles over zijn handen en legt zijn handen op haar hoofd. Nadat ze samen gebeden hebben zegt hij: "Drink wat water en hoop dat je kunt lopen. je krijgt weer kracht. je moet doorgaan!" Wanneer Coosje opstaat, is de kracht in haar benen teruggekeerd.

Op 1 april 1943 wordt het eerste bivak waar Coosje en haar tante verblijven aangevallen door de Japanners. Het was om half tien's ochtends dat ik opeens gewerschoten en geschreeuw . Het bivak was omsingeld door Japanners. Ik ben meteen weggerend in de richting van het andere bivak dat drie dagen lopen was. Twee dagen en nachten aaneen heb ik door de jungle gelopen." Uiteindelijk wordt ze herenigd met de groep overlevenden. Ze krijgt hartverscheurend nieuws te horen. Bij de aanval van de Japanners zijn de

meeste KNIL-soldaten gedood en de kapitein, haar tante en de overige soldaten gevangen genomen en naar Manokwari gebracht. Bij aankomst zijn ze direct onthoofd. "Mijn tante en de kapitein zijn in Manokwari begraven. Het was een enorme klap voor ons, maar we waren inmiddels gehard door de zware omstandigheden.

Het overgebleven groepje van 16 mannen één meisje verblijft maandenlang diep in de jungle. De Japanse bezetting duurt voort, maar hulp is nabij. Amerikaanse soldaten vermoeden dat er nog Nederlandse militairen actief zijn en zetten vliegtuigen in van waaruit Nederlandse parachutisten worden neergelaten. De Nederlandse officieren die geland waren hadden de hulp ingeroepen van een Papoea om ons te zoeken. Ze hadden hem een brief meegegeven in een bamboekoker, opgerold met een Nederlandse vlag. We dachten eerst dat het een valstrik was, maar toen het ons eenmaal duidelijk was dat Nederlandse militairen naar ons op zoek waren zijn we in drie dagen naar hen toegelopen!' De officieren even een groepje Papoea's die het uitgedunde commando tegemoet snellen een groot blik met eten mee. "Wé wisten niet wat we zagen: rijst, aardappelen, puree, melkpoeder in blik en kauwgum. We wisten helemaal niet wat kauwgum was." OP 4 oktober 1944 bereikt het groepje KNIL-militairen het Nederlandse bivak waar speciaal voor Coosje een kamer is ingericht. Gedurende de hele jungletocht heeft ze een Nederlandse vlag bij zich gedragen, opgerold onder haar kleren. Na de bevrijding hebben de overlevenden hun naam op de vlag geborduurd en naar Koningin Wilhelmina gestuurd met de tekst: "Het detachement Manokwari heeft, zoals U begrepen heeft, zich nooit overgegeven. Dat zelfde geldt voor de twee bestuursambtenaren die met ons waren. Deze vlag, die wij gedurende onze guerrillastrijd steeds bij ons gehad hebben, willen wij graag aan Hare Majesteit de Koningin overdragen.

Een handgeschreven brief van koningin Wilhelmina volgt. In de huiskamer in Ridderkerk hangt de ingelijste briefnaastde militaire onderscheidingen aan de muur. Costavina Ayal wijst op de eremuur'. "Sinds de oorlogsjaren heb ik een lange weg afgelegd. Ik ben als verpleegkundige op enkele Molukse eilanden werkzaam geweest en eind 1949 met mijn gezin naar Willemstad ,geëmigreerd. In 1964 zijn we naar Nederland gekomen en heb ik na mijn scheiding mijn negen kinderen alleen opgevoed."

15 augustus is voor haar altijd een bijzondere dag. De oudverzetstrijdster legt dan namens haar verzetsgroep een krans voor alle gevallen in de oorlog. Ze is draagster van vijf militaire onderscheidingen: het Verzetskruis, Kruis van Verdienste, Ereteken voor Orde en Vrede, Mobilisatie Oorlogskruis en het Bronzen Kruis dat -ze persoonlijk door Prins Bernhard opgespéld heeft gekregen. "Ik heb respect voor dit kleine vrouwtje," zei hij toen hij me de onderscheiding overhandigde - lacht ze. "Met het koningshuis heb ik een heb ik een speciale band. Alle Molukkers trouwens. Kwam je in Indië het huis van een Molukker binnen, dan hing er prominent een portret van Koningin Wilhelmina aan de muur. Trouw aan het koningshuis en de driekleur, dat zijn de KNIL-Molukkers."

Des te onbegrijpelijker vindt ze het dat er bij de herdenking bij het Indisch Monument nog nooit een krans voor alle Molukse gevallen is gelegd. "De Molukse gevallen in de oorlog hebben er recht op, net als alle Indische slachtoffers die herdacht worden. omdat het om het 'Indisch Monument gaat denken veel Molukkers dat het alleen maar om Indische mensen gaat, terwijl het monument bedoeld is voor alle gevallen in Nederlands-Indië, dus ook de Molukkers die tegen de Japanse bezetter gevochten hebben en hun leven gegeven hebben voor de rood-wit-blauwe vlag. Het wordt tijd dat de Molukse

gemeenschap in Nederland haar oorlogsslachtoffers gezamenlijk herdenkt."

De kranslegging bij het Indisch Monument in Den Haag vindt zondag 15 augustus plaats. De plechtigheden beginnen om 12.30 uur.

PERSONALIA

Naam: Costavina Ayal, gescheiden moeder van negen kinderen.

Woonplaats: Ridderkerk

Geboren: 15 april in Titawai, Nusalaut (Molukken)

Opleiding/Werk: huishoudschool in Manokwari (voormalig Nederlands Nieuw-Guinea), verzetsstrijdster in 'De Vogelkop' (NNG), verpleegkundige, Militaire onderscheidingen: Verzetskruis, Kruis van Verdienste, Ereteken voor Orde en Vrede, Mobilisatie Oorlogskruis en Bronzen Kruis.